

*Бовсунівська Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра мистецької освіти,
Житомирський державний університет
ім. І. Франка,
м. Житомир, Україна*

МИКОЛА МОЗГОВИЙ: ПОРТРЕТ НА ТЛІ ЕПОХИ

Для більшості свідомих українців слово «пісня» асоціюється з широкими степами, дніпровськими схилами, вершинами гір і спогадами про перше кохання. Пісня є однією з основ, на яких формувалася українська нація. Сучасне українське естрадне мистецтво, будучи прямим спадкоємцем багатовікових традицій народної творчості, зараз є одним з провідних видів виконавства. Однак, колись В. Винниченко сказав, що «... ні української історії, ні українських газет читати без брому, валер'янки або без доброї дози філософського застереження не можна» [1, с. 285]. Народ, чиї солов'їні пісні відомі в Європі та за океаном віками, совети намагалися поставити на коліна за допомогою зброї, голодоморів, таборів. В тому числі – підмінюючи реліктове, плекане поколіннями мистецтво на малопотужний попсовий ерзац чи елементарно крадучи українське і видавати як національно-балалаєчне... Проте, навіть тоталітарна система не могла завадити проростанню через її бетон паростків нового українського пісенного мистецтва... Власне, – чому паростків? Адже політична ситуація середини ХХ ст. сприяла розвитку національного мистецтва (хоч і в умовах тоталітарної держави). На цей період відносної «свободи» припадає розквіт творчості О. Білаша, В. Верменича, Г. Майбороди, П. Майбороди, І. Шамо а також поетів-класиків: Д. Павличка, Д. Луценка, А. Малишка, Б. Олійника М. Сингаївського... І пісенні надбання того періоду є шедеврами музичного мистецтва.

Друга половина ХХ століття вважається піком розвитку естрадної пісні. Цей період відзначився інтенсивним розвитком колективної творчості у вигляді вокально-інструментальних ансамблів (ВІА). Варто згадати такі видатні гурти, як «Смерічка», «Кобза», «Ватра», «Водограй», «Краяни». Їх учасниками були Л. Дутковський, Н. Яремчук, В. Зінкевич, В. Івасюк, І. Попович, В. Морозов, І. Білозір, О. Білозір. Українська пісня заповонила ефір та концерні майданчики (звичайно ж – зрусифіковані). Зауважимо, що наша національна тематика захопила композиторів радянської держави: на вірші українських поетів почали писати музику і створювати обробки народних пісень [2].

Усе, сказане вище, є коротким і вельми стислим описом умов, в яких творив надпотужний митець Микола Мозговий. Його пісенна творча спадщина відома слухачам різних поколінь. Але набагато менша кількість публіки знає, що Миколу Петровича часто називали «лицарем української пісні» – за непримиренну позицію що до певних умов її розвитку, за нечесні «навколоестрадні» ігри: шоу було, бізнес був відсутній. І це в той час, коли в українському суспільстві стали звичними терміни «шлягер» і «шоу-бізнес», які існували окремо одне від одного. Власне, в пострадянському суспільстві говорити про будь-який бізнес було неактуально. Біографія М. Мозгового рясніє посадами, які пов'язані з розбудовою української пісенної естради, бо він, як ніхто інший, розумів витоки, тенденції та специфіку розвитку української естрадної пісні. Він досяг вершин як композитор, співак. І, звичайно, багатьом відомий непростий характер маестро. Хоча – чому непростий? Навіть його опоненти, яких було чимало при житті, відзначали справедливість вимог М. Мозгового до номенклатурних діячів, колег по музикантському цеху... Несприйняття «сповзання» естради до «шароварщини», виїзди колег на заробітки в сусідню країну, критика конвеєру «зірок на годину», фінансові питання – всі ці проблеми хвилювали Мозгового-менеджера. Але найбільше музичний бомонд роздратував бунт Мозгового проти свята-святих – використання фонограми. «Фанера» давала все: гонорари, неприродну кількість концертів, на яких в різних містах виступали «клони» співаків, продовження творчого шляху зірок, які давно не могли повноцінно виступати через вік (нагадаємо, що сам Микола Петрович закінчував консерваторію по класу вокалу у Костянтина Огнєвого, і одразу полишив кар'єру співака після змін в голосі). Згодом композитор став менш категоричним і прийшов до розуміння, що використання фонограми в конкретних обставинах є певною мірою виправданим: «Ганьбою, безперечно, є і фонограми. Це хвороба не мистецька, а політико-економічна. Ми дійшли до такого стану через нашу бідність. Нині ми неспроможні утримувати музикантів. Не можемо співати під оркестр – це надто дороге задоволення» [3].

Ті, хто добре знав Миколу Петровича, зазначали, що людиною-динамітом він був у сфері, яка стосувалася головного сенсу життя – творчості і роботі. А в повсякденному побуті міг віддати останнє. До того ж завжди приходив на допомогу талановитим виконавцям і цілим колективам, які опинилися в скрутних обставинах: наприклад, безкоштовно надав палац «Україна» (він працював його директором) для ювілейного концерту Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського [4].

Зауважимо, М.Мозговий окрім значущого творчого доробку, має вагомі наукові досягнення. Митець планував створити працю, в якій виклав би непростий шлях розвитку української пісенної естради. (Це логічно, бо саме він із соратниками стояли біля її витоків). Як професор і завідувач кафедри теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, він присвятив багато часу дослідженню складових естрадної пісні: її мелосу та інтонаційній структурі, а також її фольклорним і джазовим витокам. Чи не першим конкретизував етапи становлення та розвитку пісенного мистецтва, його значущість для національної культури. Підсумком роботи стала кандидатська дисертація «Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні» [5] а також наукових працях. Їх тематика різноманітна: від висвітлення механізмів розвитку української пісенної естради в умовах ринку [6], до виокремлення головних складових поняття «шлягер» і певних рецептів створення популярної пісні [7].

Сьогодні було б цікаво почути думку видатного маестро про нинішні реалії української пісні, про шоу і бізнес, які колись однозначно розділяв. Безсумнівно, що відповів би чесно. Як і раніше. Думаємо, – зрадив, що не справдилися його слова «пісні Мозгового може співати тільки сам Мозговий» – донька Олена довела це Концертами пам'яті Миколи Мозгового.

З чого виростає любов і повага до артиста? З його правди, чесності, з моменту, коли публіка скаже: він – справжній. Кожна людина все життя в серці носить герб землі, де народилася. З пісні, в якій переплітаються язичницький мелодизм і модернові ритми джазу, слова старовинної колискової і натхненні рифми Ю. Рибчинського...

Тож що нам залишив Микола Петрович: пісенні шедеври, вірність українській мові, мелосу; учнів і послідовників; історію української естрадної пісні; відстоювання професіоналізму, зятяту боротьбу за справжнє мистецтво, в якому має бути тільки живий голос.

Пісні Миколи Мозгового вже давно потрапили у різні фонди, хіт-паради, їх називають шлягерами чи хітами. Але головне – вони в нашій вдячній людській пам'яті: «Його “день і ніч” минули назавжди. А “рідний край” осиротів. Він належав до покоління Володимира Івасюка та Назарія Яремчука – плеяди, що зробила популярною українську пісню» [8, с. 111].

Список використаних джерел

1. Винниченко В. Щоденник. Т. 1 : 1911–1920 / ред., авт. вступ. ст., прим. Г. Костюк. Едмонтон ; Нью-Йорк, 1980. 500 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/memuari/7997-vinnichenko-v-shhodennik-t-1-1911-1920-rr/>

2. Мозговий М. П. Українська естрадна пісня 60–80-х років ХХ століття. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2005. Вип. 10. С. 45–49.
3. Маслій М. Микола Мозговий – 75. 1 вересня, 2022. URL: <https://glavcom.ua/columns/mmasliy/mikola-mozhovij-75-872121.html>
4. Гойденко О. Микола Мозговий: все пропускав крізь серце. 2 вересня, 2021. URL: <https://poradnica.com.ua/mykola-mozgovuj-vse-propuskav-kriz-sercze/>
5. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 2007. 19 с.
6. Мозговий М. П. Українська пісенна естрада в умовах ринкових відносин. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2005. Вип. 15. Київ. С. 185–190.
7. Мозговий М. Чинники розвитку сучасної української естрадної музики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія : Мистецтвознавство. 2009. № 2 (21). С. 64–70.
8. Тризна В. Творчий портрет Миколи Мозгового. *Час мистецької освіти «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти»* : зб. статей VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. 17–18 жовтня 2019 року. Ч. I / заг. ред. В. В. Фомін. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 267 с.

Бурда Юліана Ігорівна,
*магістр музичного мистецтва, викладач першої категорії,
концертмейстер вищої категорії,
КЗ ЛОР «Дрогобицький музичний фаховий коледж
ім. В. Барвінського»,
м. Дрогобич, Україна*

СТОРІНКАМИ ВІДРОДЖЕНОГО ФЕСТИВАЛЮ-КОНКУРСУ «ЗОЛОТІ ТРЕМБІТИ ІМЕНІ БОГДАНА-ЮРІЯ ЯНІВСЬКОГО»

У 1991 році відомий український композитор, автор багатьох пісень, які до сьогодні зворушують серця слухачів Богдан-Юрій Янівський виступив з ідеєю заснувати щорічний конкурс-фестиваль сучасної української пісні «Золоті трембіти», географія якого згодом осягла як міст Львівської області, а саме